

Øklandsby for fremtiden

Intervjuet av Stian Hackett

En gruppe ildsjeler jobber hardt for å opprette en fullverdig økologisk landsby i Bergensområdet. Men hva er en økologisk landsby? Og er dette noe vi kommer til å se mer av fremover, enten vi vil eller ikke? Framtiden Vest har snakket med to av styremedlemmene for organisasjonen Bergen Økologiske Landsby (BØL), Randi B. Brod-ersen og Kristian Flo.

Arbeidet med å opprette en økologisk landsby i Bergensområdet har pågått en stund. Hvor langt i prosessen har dere kommet?

Randi: Det er nå om lag fire år siden ideen ble unnfanget, og vi har gjort mye. Det er viktig å huske på at dette er en lang prosess. Erfaringer fra andre prosjekter viser at det gjerne kan ta opp til seks-syv år før man i det hele tatt begynner å bygge.

Kristian: Det er ikke så enkelt at man bare kan bygge en landsby og flytte inn heller. Blant annet har vi tatt oss mye tid til å bygge opp kunnskap for oss selv og de andre potensielle beboerne; vi mener det er viktig å være forberedt, så vi jobber allerede med å tilegne oss kompetanse vi kommer til å trenge i landsbyen. Det er behov for mye praktisk kunnskap, for eksempel om økologisk landbruk, husbygging, oppvarming og energibruk. I tillegg er det jo en god del administrativt arbeid man skal gjennom, for eksempel det å finne en passende tomt og å skaffe de nødvendige tillatelsene fra myndighetene.

Hva skal til for å kunne kalles en virkelig økologisk landsby? Hva er deres visjon for dette?

Kristian: Hva som kan defineres som en øklandsby kommer vel an på hvem man spør. Som kjent

finnes det jo mange økologiske tiltak, gårder og tun der familier lever tett sammen, så det kan av og til være vanskelig å se hvor grensen går. Men ifølge Global Ecovillage Network (GEN), som jobber med øklandsbyer over hele verden, bør en økologisk landsby ha en viss størrelse - når vi snakker om økosamfunn, vil det i utgangspunktet bety mellom 40-50 og 150 mennesker. Men hvor mange vi blir, avhenger blant annet av lokaliteten vi velger.

Randi: Ja, det er viktig å ha en viss størrelse på det, for i alle samfunn er det jo behov for både et mangfold av mennesker og en viss grad av spesialisering. Selv om mye av arbeidet i landsbyen kommer til å skje gjennom fellesarbeid og dugnader, er det viktig at vi har folk med mange forskjellige kunnskaper, som kan gi råd og lede an på sine felt.

Kristian: Randi her, for eksempel, er jo en ekspert på urter og andre ville planter. En annen vil ha mye kunnskap om energiparende hus, og andre igjen vil være gode på økologisk landbruk. Denne typen samarbeid er veldig viktig for at det skal fungere.

Randi: En øklandsby bygger på både økologiske, sosiale, kulturelle og åndelige pilarer. For meg er det tre hovedingredienser som må være på plass: For det første må menneskene som bor i landsbyen være innstilt på samarbeid og en bærekraftig livsstil. For det andre må stedet landsbyen ligger på, altså naturen vi bosetter oss i, være egnet for å kunne drive økologisk landbruk. Og for det tredje er det noen grunnprinsipper beboerne må kunne slutte seg til, slik som for eksempel permakultur, konsensus og dugnadsarbeid. Det er i det hele tatt viktig å være villig til å hele tiden lære nye ting, for dette er nok en situasjon som kan være uvant for mange. Hvem er det som arbeider med dette nå?



Randi: Det er virkelig alle slags mennesker, med vidt forskjellige interesser og kunnskaper. Vi mangler riktignok noen pensjonister og nyfødte, og vi kunne hatt bruk for noen flere håndverkere. For øyeblikket er vi vel en fem til ti mennesker som aktivt jobber med dette, men vi har omkring 35 medlemmer, og rundt 60 på vår e-postliste som følger med på prosessen.

Hvordan sparer man miljøet ved å bo i en økologisk landsby?

Kristian: Dette vil bli et helhetlig økologisk prosjekt. Landbruket vil være økologisk og kanskje delvis biodynamisk, og husene skal vi prøve å få så energieffektive som mulig. Så langt det går, skal husene være "passivhus". Det vil si at de delvis vil samle sin egen

energi fra jorden eller solen. I Vest-Norge er dette med solenergi nok vanskelig å få til, siden solen ikke skinner så mye her som andre steder, men det er en del grep vi kan ta. Vi vil benytte naturmaterialer, som tre, stein og leire, og bruke så lite plast og syntetiske materialer som mulig. Vi vil unngå å male husene, siden umalt tre - ved tilpasset arkitektur, utvalgte trematerialer og med riktig oppsetning - faktisk holder seg minst like lenge som malt treverk. Umalt tre puster dessuten bedre, og vi sparer også mye penger og arbeid. Her er det mange som har blitt lurt av malings- og beisproducentene.

Randi: Alle kretsløp er lokale. Vi renser vannet selv, så det ikke er behov for et sentralt ledningssnett. Mye av maten produserer vi



Økologisk dyrking er en forutsetning for en bærekraftig livsstil. // foto: Prune Hollup

lokalt, og vi bruker lokale bygge-materialer.

Kristian: Vi klarer nok ikke å bli 100% bærekraftige, men vi kommer et godt stykke på vei. BØL blir langt mer bærekraftig enn mange andre boformer.

Hvordan er eierskapsforholdene? Hvem eier jorda og husene, og hvem bygger landsbyen?

Kristian: Det må avgjøres av beboerne. Noen vil kanskje ønske å eie boligen selv, og det er greit. Andre ønsker å leie, og dele på mer. Hvordan vi skal organisere dette er noe vi jobber med for tiden.

Randi: Tanken om at fellesskapet eier alt appellerer sterkt til meg, men jeg forstår det hvis folk

ønsker å eie sitt eget hus. Uansett blir prinsippet med dugnadsarbeid viktig. Det har vist seg at det å hjelpe til i hverandres hus fungerer som en veldig bra ordning. Jeg ser for meg at vi bygger en del selv, mens noe blir bygget av håndverkere – akkurat hvordan dette skal foregå kommer an på hvilke evner vi selv har i gruppen, og på hvor prisnivået ligger.

Det snakkes en del om at med økende befolkningspress og stadig dyrere olje, vil mange mennesker, også i Vesten, bli nødt til å tilpasse seg en mer rural livsform der små lokalsamfunn blir den viktigste enheten. Tror dere at økologiske landsbyer er et eksempel på en boform som etter hvert vil tvinge seg frem?

Randi: Det er vel ikke riktig å si at

folk vil bli tvunget til det. Men vi tror på et samfunn med helt andre verdier enn den materialismen vi ser i dag. For eksempel nærhet til naturen, økologi i praksis, et demokrati basert på konsensus og en lærdom som kommer fra naturen selv. Økologisk landbruk i Vesten er ett av mange nødvendige bidrag til en bedre verden. Det er ingen vei utenom, det er fremtiden.

Kristian: Som vi vet nærmer toppen av den globale oljeproduksjonen seg, om den ikke allerede er her. Vi har bare så vidt begynt å se de første tegnene på det som vil komme: høyere oljepris, dyrere matvarer – dette er symptomer på hvor lite bærekraftig det nåværende, oljesmurte materialistiske samfunnet faktisk er. Spør du meg, er hele systemet feildesignet. Det er basert på stadig vekst, men jorden har ikke ubegrenset med ressurser. Verdens befolkning er for stor, og vi forbruker alt for mye av ressurser som ikke er fornybare. Olje, for eksempel, er noe hele verdensøkonomien er fullstendig avhengig av, og den vil ikke vare evig. Dessuten bruker vi oljen på den verst tenkelige måten: vi bare brenner den opp, selv om den godt kunne vært brukt til mye annet nyttig først – hvis man først skal bruke den, mener jeg. Økologiske landsbyer er nok i dag et første skritt, men at folk etter hvert må tilpasse seg en hverdag med lavere energiforbruk, er ganske klart. Vi håper å kunne gå foran med et godt eksempel og vise at det er mulig.

Men er økologisk jordbruk like produktivt som det industrielle landbruket, som baserer seg på olje? Hadde det vært nok mat til hele verdens befolkning dersom alle hadde drevet økologisk?

Randi: Dette er et stridstema. Men det er allerede dokumentert at småskalabruk, både økologiske og ikke-økologiske, er mer produktive enn store gårder. Vi

må ha biologisk mangfold, ikke monokulturer.

Kristian: Det er et vanskelig spørsmål, men hvis man tenker langsiktig, ser vi at det industrielle landbruket ikke er særlig bærekraftig i forhold til det økologiske. Særlig fordi industrielt landbruk baserer seg så gjennomgående på bruken av olje og gass: kunstgjødsel, plantevernmidler og landbruksmaskiner krever alle bruk av en ressurs som vi vet det vil bli stadig mindre av. Vi må tenke på at vi forhåpentligvis skal klare å produsere nok mat til alle i mange generasjoner framover, ikke bare i dag. Og økologiske produkter har tross alt en mye høyere kvalitet enn ikke-økologiske, de inneholder mer næringsstoffer og mindre vann.

Randi: Jeg synes i alle tilfeller at vi nå må fokusere på det vi kan gjøre. Et første skritt kan for eksempel være å kaste mindre mat og forbruke mindre – jeg blir opprørt når jeg ser hvor mye som kastes og sløses bort. Også kjøttforbruket kan reduseres, for som vi vet, kreves det langt mer energi og land for å produsere kjøtt enn for eksempel korn. Vi kan alle bidra på mange fronter, som for eksempel å bruke mindre emballasje, resirkulere mer, kjøre mindre bil og mer buss og tog, og kjøpe mer økologisk og lokalt produsert mat. I dag ser det ut som om det er en svært skjev fordeling av den globale tilgangen på mat, noe som utgjør en stor del av problemet. Vi lever i enorm overflod – vi opplever til og med en fedmeepidemi – mens andre sulter, og dør av sult.

Hva er kortreist mat, og hvorfor er det viktig?

Kristian: Kortreist mat bygger på et prinsipp om at transport av mat over lange avstander bruker for mye energi. Transport forurenser, slipper ut drivhusgasser og bruker opp oljeresurser som

etter hvert kommer til å bli stadig knappere. I utgangspunktet er det derfor best om maten blir dyrket i nærheten av forbrukerne. Likevel ser vi jo at vi står overfor et dilemma i forhold til matvareprodusenter i fattige land: disse ønsker jo å komme inn på det norske markedet, men blir i stor grad holdt ute på grunn av statens beskyttelse av norske bønder.

Randi: Jeg tror vi uansett må prøve å venne oss av med tanken på at alle typer varer skal være tilgjengelig for oss hele tiden. Kanskje kan vi i fremtiden måtte nøye oss med å kunne spise tomater bare noen måneder i året, men blir vi mindre lykkelige av den grunn? Jeg tror ikke det.

Kristian: Jeg synes tiltaket med rettferdig handel er bra, og kjøper gjerne for eksempel fairtrade-merkede produkter fra utlandet. Vi må tenke globalt, og også ta i betraktning hvorvidt jordbruket i landene vi kjøper fra, er bærekraftig. Ellers mener jeg at mest mulig

selvbergingsjordbruk er bra, selv om vi ikke kan bli 100% selvforsynt på alle områder. Å dyrke en del mat til eget bruk er viktig, og vil ikke ta så mye tid som mange kanskje tror. Kanskje noen timer hver dag i gjennomsnitt for den nesten selvforsynte, og bare noen minutter for andre med mindre kjøkkenhage, selv om det selvfølgelig blir store variasjoner med sesongene. I BØL fokuserer vi sterkt på hagebruk, som vel er den mest miljøvennlige formen for landbruk jeg kan tenke meg. Det foregår på små arealer, det er ingen eller liten bruk av maskiner, og produksjonen er til eget forbruk.

Randi: Faktisk er det ikke bare den internasjonale transporten av varer som er problemet, det er også betydelige utslipp knyttet til pakking, tilkjøring og henting fra lokale butikker. Dette er et energisluk som er direkte knyttet til privatforbruket, og er en av de første tingene man burde arbeide for å begrense.

alistiske mennesker kan tilpasse seg en slik livsform?

Randi: Jeg vet ikke hva "vanlig" materialisme betyr, men alle som vil, kan tilpasse seg. Vi kommer langt, bare vi har en vilje til å ta inn over oss de utfordringene vi faktisk står overfor. Dugnadsarbeid er et middel, ikke et mål. Et middel for å minske arbeidsmengden for den enkelte, spare tid og penger, og fokusere på det vi virkelig ønsker: leve mer, stresser mindre.

Samtidig må vi jo vokte oss for å bli for fanatiske og firkantede, ellers blir vi jo ikke til å holde ut å være sammen med.

Kristian: Jeg har også tro på menneskets evne til å tilpasse seg. Hvis vi ser på historien, ser vi at mennesker har klart å bosette seg på alle mulige steder – fra ørkener til jungler til arktiske strøk, og i mange forskjellige samfunnsformer. For noen kan det kanskje bli en vanskelig overgang, men jeg tror vi snart står overfor et paradigmeskifte i folks mentalitet.

I hvor stor grad vil den økologiske landsbyen være selvstendig, i forhold til det industrielle samfunnet det har sprunget ut ifra?

Randi: BØL har bruk for verden, og verden har bruk for BØL. Det er ikke noe mål for oss å isolere oss fra det moderne samfunnet. Tvert imot. Vi vil ha kontakt og kommunikasjon med lokalsamfunnet og den store verden.

Kristian: Jeg mener det er viktig for folk å kunne se konsekvensene av sine egne handlinger på naturen, og det ser man tydeligere når man lever tett på den. For eksempel egne vannrenningsanlegg – man kan ikke bare skylle ut giftstoffer, for det kommer til å ende opp i den samme jorden du dyrker din egen mat i. Det er slike ting som skaper bevisstgjøring, en erkjennelse av at alt henger sammen.

Man kan argumentere for at mange mennesker i den tred-

Randi: Vi lærer jo masse av dem vi omgir oss med, det er en kjensgjerning. Når vi omgås mennesker som kan lære oss noe, når vi er motiverte og villige til å samarbeide, kommer vi meget langt.

Men går det an å være individualist på et slikt sted?

Randi: Vi har alle behov for å tenke individualistisk på noen områder og kollektivistisk på andre. Matlaging, for eksempel – det er jo mye hyggeligere å lage mat og spise sammen med andre enn alene. Å dyrke jorden er jo også lærerikt og inspirerende å gjøre i fellesskap.

Er dette et reelt alternativ for folk som i utgangspunktet er fattige, eller er det et prosjekt for middelklassen?

Randi: Begge deler. I den vestlige verden er det nok for det meste ressurssterke mennesker fra middelklassen som har satt i gang slike prosjekter. Men vi vil ikke at mangel på penger skal

je verden alltid har drevet et bærekraftig, økologisk landbruk, og at mange fortsatt gjør det. Hva blir forskjellen på vanlige, tradisjonelle landsbyer og de som har vokst frem i moderne tid, som alternativer til industri-samfunnet?

Randi: En forskjell er vel at de tradisjonelle jordbrukssamfunnene har sprunget ut som den mest rasjonelle måten å leve på for et gitt folkeslag på et gitt tidspunkt. Vi derimot, henger igjen i en del vaner fra industrisamfunnet, men må tenke langsiktig, i et perspektiv på flere generasjoner. Vi håper å kunne ta med oss det beste fra begge verdener.

Opp igjennom historien har en del folkeslag levd bærekraftig i mange hundreår, mens andre sivilisasjoner har gått under etter å ha ødelagt sitt eget habitat. Tror dere kulturelle faktorer spiller en rolle, og i så fall, hvilken rolle spiller den vestlige, materialistiske kulturen som nå spres over

forhindre folk i å bo i vår landsby - felles eierskap og deling av ressurser gjør det mulig for folk med lav inntekt å flytte hit, selv om prisene på tomter selvfølgelig vil legge føring på dette. Vi vil ikke at landsbyen skal ligge lenger enn en times kjøring unna Bergen, med kollektivtransport, men jo nærmere byen den ligger, jo dyrere tomt. Uansett: økomennesker er rike, bare ikke i materiell forstand.

Til slutt: Hvilke andre slike prosjekter finnes det i Norge, og utenfor?

Randi: I Norge er det faktisk bare én økologisk landsby i dag, i Hurdal på Østlandet. I tillegg til oss er det noen andre prosjekter på gang, og det finnes også noen antroposofisk inspirerte landsbyer, de såkalte Camphill-landsbyene. Men i sammenligning med Danmark, Sverige og resten av Europa, har vi i Norge et godt stykke å gå.

Vi håper å bli den første økologiske landsbyen i Vest-Norge.